

Warszawa, dnia 27 lipca 2018 r.

RZĄDOWE CENTRUM LEGISLACJI
DEPARTAMENT PRAWNY I POSTĘPOWAŃ PRZED
TRYBUNAŁEM KONSTYTUCYJNYM

RCL.DPPTK.590.8/2018

INFORMACJA

o wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 maja 2018 r. w sprawie o sygn. akt SK 18/17¹

I. Problem prawny.

Trybunał Konstytucyjny rozpoznał skargę konstytucyjną, w której podniesiono, że art. 70 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy² (dalej: k.r.o.), ustanawiający dla dziecka termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, który może upłynąć niezależnie od jego wiedzy o swoim biologicznym pochodzeniu, jest niezgodny z Konstytucją.

Zakwestionowana przez stronę skarżącą norma prawna nie dotyczyła ani charakteru terminu określonego w art. 70 § 1 k.r.o., który jest terminem zawitym, ani też długości tego terminu (3 lata). Zarzuty skargi konstytucyjnej odnosiły się wyłącznie do sposobu ustalenia daty, od której termin ten jest liczony. Ustawodawca zdecydował bowiem, że datą początkową terminu do wytoczenia przez pełnoletnie dziecko powództwa o zaprzeczenie ojcostwa męża matki jest data osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Nie ma natomiast znaczenia to, kiedy dziecko dowiedziało się, że nie pochodzi od męża swej matki. W skardze podniesiono, iż termin zawity może więc upłynąć zanim osoba zainteresowana w ogóle uzyska informację na temat rzeczywistego pochodzenia biologicznego.

II. Wzorzec kontroli.

Strona skarżąca wywiodła, że art. 70 § 1 k.r.o., ustanawiający dla dziecka **termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, który może upłynąć niezależnie od jego wiedzy o swoim biologicznym pochodzeniu**, jest niezgodny z art. 47 (prawo do ochrony prawnej życia prywatnego oraz rodzinnego, decydowania o swoim życiu osobistym)

¹ Sentencja została ogłoszona w Dz. U. w dniu 19 maja 2018 r. pod poz. 950.

² Dz. U. z 2017 r. poz. 682.

w związku z art. 30 (zasada nienaruszalności i poszanowania godności człowieka) w związku z art. 32 ust. 1 (zakaz dyskryminacji jednostki) w związku z art. 31 ust. 3 (ograniczenia praw i wolności) Konstytucji.

W ocenie skarżącej, ustanawiając w art. 70 § 1 k.r.o. dla dziecka termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, który biegnie niezależnie od wiedzy tego dziecka o okolicznościach faktycznych uzasadniających podjęcie decyzji o wytoczeniu powództwa, ustawodawca wyłączył możliwość samodzielnego decydowania przez nie o kształtowaniu sfery własnego życia prywatnego i rodzinnego. Zaskarżone rozwiązanie prowadzi do sytuacji, w których termin upływa, zanim osoba zainteresowana dowie się o tym, że nie jest dzieckiem biologicznym męża matki. Po upływie terminu – którego bieg powiązany został nie z datą uzyskania informacji o pochodzeniu, lecz z osiągnięciem pełnoletności – domniemanie prawne pochodzenia od męża matki staje się w istocie niewzruszalne. Jednocześnie zostaje zamknięta droga dochodzenia ustalenia ojcostwa. Stan prawny, który w takiej sytuacji staje się niewzruszalny, wynika z decyzji ustawodawcy, a nie z woli dziecka. Art. 70 § 1 k.r.o. prowadzi do bezwzględnego zamknięcia drogi uzyskania ochrony życia prywatnego i rodzinnego z uwagi na okoliczności, na które osoba zainteresowana nie ma wpływu. Pozbawia człowieka prawa decydowania o własnym życiu i losie, określenia własnej tożsamości, a także poznania biologicznych rodziców i innych przodków lub krewnych.

III. Treść orzeczenia.

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 70 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy w zakresie, w jakim określa termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa męża matki niezależnie od daty powzięcia wiadomości przez pełnoletnie dziecko o tym, że nie pochodzi od męża matki, **jest niezgodny** z art. 30 w związku z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Trybunał Konstytucyjny, powołując się między innymi na swoje orzecznictwo wskazał, że na gruncie Konstytucji można mówić o istnieniu swoistego prawa każdego człowieka do poznania swej tożsamości i ustalenia relacji łączących go z innymi osobami zgodnie z prawdą biologiczną. Wskazane prawo pozostaje w ścisłym związku z zasadą ochrony godności, w kontekście art. 30 Konstytucji, a także prawem do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, wywiedzionym z art. 47 Konstytucji. Prawo do poznania własnych korzeni i prawnego ustalenia pochodzenia zgodnego z prawdą biologiczną nie ma co prawda charakteru absolutnego, jednak ewentualne jego ograniczenia muszą być uzasadnione innymi

wartościami konstytucyjnymi oraz spełniać wymaganie proporcjonalności, zgodnie z treścią art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że przewidziane w art. 70 § 1 k.r.o. powództwo o zaprzeczenie ojcostwa męża matki stanowi jedyny prawem przewidziany mechanizm dochodzenia przez pełnoletnie dziecko sądowego obalenia domniemania ustawowego, zgodnie z którym dziecko pochodzi od męża matki. Bez obalenia tego domniemania nie jest zaś możliwe wytoczenie powództwa o ustalenie ojcostwa innego mężczyzny, ani uznanie ojcostwa dziecka przez innego mężczyznę. W tych okolicznościach 3-letni termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, liczony od dnia osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, stanowi formę ograniczenia konstytucyjnego prawa do poznania swoich korzeni.

Trybunał dodał, że nie zakwestionował dopuszczalności posługiwania się przez ustawodawcę terminami zawitymi określającymi czasowe ramy, w których zainteresowana osoba może dochodzić zaprzeczenia lub ustalenia relacji łączących ją z innymi. Taki zabieg legislacyjny służy bowiem ochronie bezpieczeństwa prawnego przez zapewnienie stabilności praw stanu. Wartości, jaką niewątpliwie jest pewność praw stanu, nie można jednak automatycznie przedkładać nad interes pełnoletniego dziecka w ustaleniu pochodzenia zgodnego z prawdą biologiczną.

Zdaniem Trybunału, sytuacja, w której termin zawity jest liczony niezależnie od tego, kiedy osoba zainteresowana w ogóle uzyskała informację o tym, że nie pochodzi od męża matki, nie jest do zaakceptowania z punktu widzenia obowiązku ustawodawcy zapewnienia środków umożliwiających efektywną realizację konstytucyjnego prawa do poznania własnej tożsamości i prawnego ustalenia pochodzenia w zgodzie z prawdą biologiczną. Powiązanie początku biegu 3-letniego terminu zawitego do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa męża matki z datą osiągnięcia przez dziecko pełnoletności sprawia, że cały mechanizm ustawowy stwarza tylko pozór ochrony godności (podmiotowości) tego dziecka w relacjach rodzinnych oraz jego prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego. Powoduje, że prawo do wytoczenia takiego powództwa może wygasnąć, zanim w ogóle dziecko dowie się od innej osoby (np. od jednego z rodziców) o okolicznościach, które mogłyby uzasadniać podjęcie przez nie działań zmierzających do zakwestionowania prawnej relacji ojcostwa ustalonej na podstawie domniemania ustawowego pochodzenia od męża matki a niezgodnej z prawdą biologiczną. Osoby, które informacje na ten temat uzyskały już po upływie tego terminu, nie mają możliwości odwrócenia skutków prawnych tego faktu,

polegających na tym, że przyjęte przez ustawodawcę domniemanie prawne pochodzenia od męża matki staje się już niewzruszalne.

Ponadto w ocenie Trybunału, w wypadku zaskarżonej regulacji zastosowanie powinien mieć termin liczony od daty, w której pełnoletnie dziecko dowiedziało się o swym rzeczywistym pochodzeniu biologicznym. Bowiem to ten moment ma charakter relewantny z punktu widzenia celu art. 70 § 1 k.r.o., jakim jest zapewnienie środka realizacji konstytucyjnego prawa do poznania własnej tożsamości i prawnego ustalenia pochodzenia w zgodzie z prawdą biologiczną. Terminy liczone od daty powzięcia przez zainteresowaną osobę informacji o okolicznościach mogących uzasadniać powzięcie określonych kroków prawnych (termin *a tempore scientiae*) są znane prawu prywatnemu, w tym też prawu rodzinnemu. Na przykład, w myśl art. 63 k.r.o., mąż matki może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o urodzeniu dziecka przez żonę, nie później jednak niż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.

IV. Wskazówki dla prawodawcy.

Trybunał Konstytucyjny zaznaczył, iż po wejściu w życie niniejszego wyroku termin do wytoczenia przez pełnoletnie dziecko powództwa o zaprzeczenie ojcostwa będzie musiał być liczony od daty, w której dziecko to dowiedziało się, że nie pochodzi od męża swojej matki. W przypadku natomiast dziecka, które dowiedziało się o swoim rzeczywistym pochodzeniu przed dojściem do pełnoletności, termin liczony będzie nadal od dnia osiągnięcia przez nie pełnoletności.

Trybunał nie zawarł informacji stanowiących o potrzebie interwencji ustawodawcy, w przedmiotowym zakresie.

Piotr Ołdak
Wicedyrektor
Departamentu Prawnego i Postępowań przed
Trybunałem Konstytucyjnym
w Rządowym Centrum Legislacji

/-podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym
weryfikowanym przy pomocy ważnego
kwalifikowanego certyfikatu/

Sprawę prowadzi: Katarzyna Grzelak - Bach